

Hänvisning

Er begäran om utlåtande 4.7.2023

VN/813/2021

Social- och hälsovårdsministeriet

PB 33

FIN-00023 STATSRÅDET

Kontaktperson

Marcus Söderholm, +358 (0)18 25000 (växeln)

marcus.soderholm@regeringen.ax

registratorskontoret.shm@gov.fi

Ärende

Utlåtande om utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av mentalvårdslagen och 7 § i lagen om förvaltningsdomstolarna

Bakgrund

Landskapsregeringen har 4.7.2023 mottagit en begäran om utlåtande av social- och hälsovårdsministeriet angående regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av mentalvårdslagen och 7 § i lagen om förvaltningsdomstolarna. I regeringens proposition föreslås att mentalvårdslagen ändras för att förbättra rättskyddet för patienter som får psykiatrisk vård oberoende av sin vilja genom att ett skriftligt beslut ska fattas om regelbunden psykiatrisk läkemedelsbehandling när patienten motsätter sig läkemedelsbehandling eller när patientens vilja inte kan klargöras.

Lagstiftningsbehörigheten

Regeringens proposition rör rättskyddet vid läkemedelsbehandling mot patientens vilja och således berör lagförslaget rättsområden som hör till både Ålands och rikets lagstiftningsbehörighet. Enligt 18 § 12 punkten i självstyrelselagen för Åland hör hälso- och sjukvård till landskapets lagstiftningsbehörighet, med vissa undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkten. Enligt 27 § 24 punkten i självstyrelselagen hör administrativa ingrepp i den personliga friheten till rikets behörighet. Vidare framgår det enligt 27 § 30 punkten att behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården, mediciner och produkter av läkemedelstyp och narkotiska ämnen, är rikets behörighet.

Landskapsregeringens yttrande

Landskapsregeringen konstaterar att av grundlagen framgår det att det allmänna ska säkerställa att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Således måste det finnas tillräckliga rättssäkerhetsgarantier och varje individ

ska ha rätt till effektiva rättsmedel. Ifall ett beslut om läkemedelsbehandling fattas om patienten motsätter sig detta, om dennes vilja inte kan klargöras eller i de fall patienten själv önskar ett skriftligt beslut behöver det finnas rättsmedel så att patienten har möjlighet att få beslutet prövat. Eftersom hälso- och sjukvård enligt huvudregeln är faktisk förvaltningsverksamhet innebär det att det vanligtvis inte fattas förvaltningsbeslut gällande de behandlingar som ges. För att patienternas ska kunna tillvarata sina rättigheter och stärka deras skydd när det handlar om ingripande i rätten att åtnjuta respekt för privatlivet till den del där det är fråga om läkemedelsbehandling oberoende av patientens vilja behöver det göras undantag från denna huvudregel. Landskapsregeringen konstaterar således att det är nödvändigt att ett skriftligt beslut fattas i dessa fall så att man förbättrar patienternas rättskydd och att det finns en möjlighet att söka ändring på beslutet som är fattat.

Vidare behöver det även säkerställas att Institutet för hälsa och välfärd tar fram den blankett som avses nyttjas vid de skriftliga besluten. Eftersom processen runtom i Finland skiljt sig är det en nödvändighet att man tar fram en gemensam beslutsblankett så att alla patienter prövas utifrån samma grunder och att man undviker eventuell rättsosäkerhet.

Gällande domstolsprocessen behöver det finnas personer med tillräcklig sakkunskap för att kunna behandla dessa typer av ärenden, särskilt när det är så inskränkande åtgärder som vidtas mot den enskilda individen. Därför är det viktigt att det finns tillräcklig medicinsk sakkunskap vid behandlingen och avgörandet av patienternas klagomål hos förvaltningsdomstolarna.

Avslutande kommentar

Avslutningsvis konstaterar landskapsregeringen att då mentalvårdslagen uppdaterades vid årsskiftet 2022-2023 för att motsvara det nya verksamhetsfältet och organiseringsansvaret i och med välfärdsområdesreformen gjordes ingen motsvarande justering i lagen som gav myndigheterna på Åland samma tydliga legala grund för tillämpning eftersom det inte finns något välfärdsområde inom landskapet Åland. Särskilt mentalvårdslagens 23a §, ifråga om att den läkare som tar in någon för observation, ger att observationsutlåtande eller beslutar om intagning för vård, om fortsatt vård eller om begränsningsåtgärder enligt 4 a kap., den utomstående läkare som begär handräckning av polisen till staten eller ett välfärdsområde.

Grundlagsutskottet har i utlåtandena GrUU 18/2022rd och GrUU 72/2022 rd uttryckt att i samband med den här typen av lagstiftningsändringar bör man se till att regleringen är heltäckande så att myndigheternas befogenheter är tydliga och att det inte uppstår luckor i regleringen.

Landskapsregeringen poängterar vikten av att självstyrelselagen för Åland ändras så att uppgiftsfördelningen mellan åländska myndigheter och rikets myndigheter motsvarar den verkliga. Detta är ytterst viktigt för att tillvarata individens grundläggande fri- och rättigheter samt skapa en rättssäkerhet även för individer på Åland.

Minister

Annette Holmberg-Jansson

Jurist

Marcus Söderholm

FÖR KÄNNEDOM

Ålands hälso- och sjukvård, registrator@ahs.ax

Mia Mäkinen, social- och hälsovårdsministeriet, mia.makinen@gov.fi

Johan Ehn, Ålands representant i Helsingfors, johan.ehn@regeringen.ax

Riksdagsledamot Mats Löfström, mats.lofstrom@riksdagen.fi
